

**Національна
Молодіжна
Рада України**

Позиційний документ Національної молодіжної ради України “Молодь і культура”

З огляду на світовий досвід, культурні і креативні індустрії у сучасному світі мають певний пріоритет, оскільки світова економіка знаходиться на шляху переорієнтації, переходу від індустріальної до постіндустріальної епохи зі зміщенням акценту від виробництва до розробки ідей. Інновації та новітні технології стають більш ціннісними, ніж масове виробництво, а вартість ідей може становити в рази більше, ніж вартість виробництва для реалізації останніх.

Практика країн, де пріоритетом є саме культура та креативність, доводить, що стрімкий розвиток економіки можливий саме завдяки креативним індустріям. Пошук вирішення глобальних проблем призводить до поступового виходу із стану виключно виробництва заради збереження невідновлюваних ресурсів, турботи про навколишнє середовище та розуміння наслідків індустріальної епохи.

Статистичні дані демонструють швидкий розвиток економік країн Європейського Союзу, де вже деякий час переосмислюються можливості саме креаторства та культурного перетворення.

Розвиток культурних та креативних індустрій позитивно впливає на країни в цілому, а розвиток так званих «креативних міст» - це фокус для муніципалітетів тих міст, які є першими за рейтингами за рівнями комфорту, економічної успішності та туристичної привабливості.

Отже, на шляху становлення нашої країни виникає питання, чи маємо ми також орієнтуватись на культурні та креативні індустрії як можливості для покращення економічного стану, чи ми маємо стати на шлях індустріальних країн, де основний фокус зміщений саме на виробництво. Але враховуючи кількість креаторів та культурних діячів в нашій країні, а також визнання їх за кордоном, враховуючи також практики країн Європи, відповідь має бути однозначною. Ми маємо приділити якомога більше уваги культурним та креативним індустріям як таким, що є базовими для розвитку країн та міст у 21 сторіччі.

Понятійний апарат

Поняття «культура» закріплено у законі «Про культуру» та містить наступне визначення:

Культура - сукупність матеріального і духовного надбання певної людської спільноти (етносу, нації), нагромадженого, закріпленого і збагаченого протягом тривалого періоду, що передається від покоління до покоління, включає всі види мистецтва, культурну спадщину, культурні цінності, науку, освіту та відображає рівень розвитку цієї спільноти

У 2018 році в законі України «Про культуру» з'явилося визначення креативних індустрій як видів економічної діяльності, метою яких є створення доданої вартості і робочих місць через культурне (мистецьке) та/або креативне вираження, а їх продукти і послуги є результатом індивідуальної творчості.

Ми наводимо ці визначення для більш чіткого розуміння термінології у законодавчому просторі України. Водночас хочемо наголосити, що на прикладі Великобританії, чітке визначення та перелік видів діяльності, які відносяться до креативних (чи «творчих») індустрій є гарантом більш відповідального підходу до регулювання сфери. Наразі ми маємо розуміти, чи відносить законодавство до креативних індустрій такі сфери, як ІТ, реклама, дизайн, мода та інші. До того ж, ми маємо з'ясувати, чи маємо відмежовувати культурні (як більш традиційні форми) та креативні (як більш прикладні форми) індустрії на рівні законодавства, спираючись на дослідження та практики як вітчизняних, так і світових дослідників, вчених та практиків.

Отже, вкрай важливо розробити законодавчу базу, котра зможе врегулювати сферу та створити фундамент для подальшого розвитку, оскільки в розрізі питань культурних та креативних індустрій необхідне більш детальне закріплення як понятійного апарату, так і механізмів взаємодії в рамках сфери. Безумовно, розробка законодавчої бази - це питання довгострокової та детальної аналітики. В умовах децентралізації країни та демократизації суспільства мають бути вивчені всі фактори, які є на даному етапі, а також має бути розроблена довгострокова стратегія розвитку сфери для прийняття об'єктивних та ефективних рішень. Розробка законодавства без урахування цих факторів може призвести до прийняття таких рішень, які будуть зпущені «зверху», але будуть зовсім неактуальні «знизу».

До розробки законодавчої бази мають бути залучені не тільки правники та відповідні органи законодавчої та виконавчої влади, а і молоді експерти сфери, дослідники, теоретики, практики, вчені, а також громадський сектор .

Аналітика

Ефективні рішення можуть бути прийняті лише при наявності достатніх вихідних даних. Розробка стратегії розвитку сфери та законодавчої бази має базуватись не на рішеннях центральних органів влади чи органів місцевого самоврядування, а на аналітичних та статичних даних. Наразі ми маємо вивчати культурний код країни в цілому, а також культурні коди окремих міст та районів. При наявності розуміння особливостей кожного окремого регіона, а також культурної площини країни в цілому, ми зможемо засновувати рішення щодо розвитку сфери не на осліп чи за суб'єктивними враженнями представників сфери в органах центральної влади та місцевого самоврядування, а на реальних потребах країни та міст.

До аналітики, на якій мають базуватись майбутні перетворення, мають бути залучені не тільки фахівці-аналітики, а і представники сфери та громадський сектор. До обробки результатів мають бути залучені також вчені та дослідники сфери з метою зведення даних до єдиної бази, котора зможе стати фундаментом для прийняття поточних рішень. Також варто зазначити, що аналітика у сфері має бути не одноразовим, а постійним явищем, яке буде корисним для моніторингу ефективності прийнятих рішень та корегування у разі потреби.

Прийняття рішень

Маючи достатні аналітичні дані, а також залучивши до діалогу як представників влади, так і представників громадського сектору, а також фахівців із сфери культурних та креативних індустрій, можуть бути вироблені рішення та стратегії розвитку сфери, які будуть демонструвати більшу ефективність під час реалізації, ніж рішення, прийняті виключно у владних структурах. Варто зазначити, що діалог має бути постійним. Можливе рішення - делегування радників до органів центральної ради та органів місцевого самоврядування від представників громадського сектору, спеціалізацією яких є саме розвиток культурних та креативних індустрій в країні та на місцях. Варто зазначити, що наразі громадський сектор є активним у площині перетворень. Але без взаємодії із публічним сектором неможливе швидке зростання та нарощування потенціалу сфери.

Партисипація

Завдяки громадським бюджетам як інструментам прямої демократії можливий розвиток сфери через процеси партисипації. Але ми також

маємо залучати якомога більше представників громадськості в тих випадках, коли рішення буде впливати на широкий загал. Це особливо стосується встановлення нових монументів, появи нових муралів, реновації та реконструкції фасадів будівель.

До прийняття рішень щодо перетворення публічного простору міст мають бути залучені жителі міст та ОТГ. Але перетворення публічних просторів - це питання також візії. Отже, має існувати механізм, який передбачає, що до пропонування варіантів перетворень мають бути залучені саме візіонери, тобто скульптори, архітектори, митці, які, маючи досвід та орієнтуючись на культурні коди певних територій, можуть пропонувати рішення щодо зміни публічних просторів. У той же час, жителі міст та ОТГ в режимі, як приклад, онлайн голосувань, ознайомившись із концепціями та філософією пропонованих рішень, можуть самі обирати, який варіант для них більш прийнятний. Що ж до органів центральної влади та органів місцевого самоврядування, то вони мають проводити експертизу пропонованих рішень лише з огляду на технічні та бюджетні можливості територій. В такому випадку ми залишаємо простір для диспозитивних рішень жителів міст та ОТГ, маємо простір для митців для пропонування власних рішень без огляду на те, що подобається чи не подобається представникам владних структур, а також впроваджуємо освітню складову, оскільки вивчення описової частини пропонованих митцями концепцій є можливістю навчати широкий загал розумінню сучасного українського мистецтва та знайомити з діячами культурних та креативних індустрій. Адвокація права інтелектуальної власності є важливим елементом креативного сектору та повинна сприяти мінімізації порушень.

Стимулювання молоді до наукової діяльності у креативному секторі є важливим елементом партисипації, який сприятиме інноваційному розвитку та залученню молоді.

Стратегії розвитку міст

В умовах децентралізації міста мають можливість вирішувати, як будуть розвиватись та діяти на протязі певних проміжків часу. Кожне місто, в ідеальному варіанті, має залучати громадськість до обговорення. Практика демонструє, що таке залучення відбувається

не завжди. Але окрім залучення громади, необхідно враховувати також культурну складову, культурні коди міст та окремих районів, які попередньо мають вивчатись за допомогою глибинної аналітики. Це дозволяє враховувати не лише економічні потреби громади, а і

глибинні потреби, котрі ніколи не лежать на поверхні. Такий підхід дозволить мінімізувати розходження між візіями представників органів місцевого самоврядування та інтуїтивного потягу широкого загалу до певних змін. Дослідження культурного коду міст та районів також є основою для збереження самоідентифікації в умовах децентралізації та розвитку територій.

Гендерно орієнтоване бюджетування

Згідно законодавства та встановленої практики, базова мережа закладів культури фінансується з державних та місцевих бюджетів. Але згідно результатів досліджень, на сьогодні бюджетування потребує оптимізації. На прикладі бібліотек ми бачимо зниження кількості відвідувачів та зниження попиту на послуги. На місцях ми аналізували практику та побачили, що бібліотеки наразі намагаються збільшувати рівень послуг та впроваджувати проекти для залучення більшої кількості відвідувачів. До того ж, такі міжнародні організації, як, наприклад, GIZ, фінансують перетворення бібліотек на молодіжні хаби, навчають працівників роботі із різними верствами населення та оптимізації процесів з огляду на сучасні світові практики. Але реалізація цих концепцій не завжди є ефективною, оскільки з боку держави та органів місцевого самоврядування немає зустрічних рішень. Але, повертаючись до бібліотек, розробка новітніх концепцій так і буде непоміченою, якщо не будуть змінені, наприклад, години роботи, оскільки з 9 години ранку до 6 вечора переважна більшість населення знаходиться у навчальному та робочому процесах, а отже, не може відвідувати бібліотеки та користуватись із послугами. Стається так, що в години роботи бібліотеки не залучають відвідувачів, а потенціальні відвідувачі у години дозвілля не можуть відвідати бібліотеки через їх режим роботи. До того ж, державна політика щодо розробки списків книг для закупівель для бібліотек виключає залучення самих бібліотекарів та, що головне, громад. В першу чергу запити щодо річних закупівель книжок мають надходити від населення, а не від представників владних структур.

Отже, на прикладі бібліотек ми бачимо, що держава та органи місцевого самоврядування мають вивчати запити населення щодо базової мережи закладів населення, а не спускати ці рішення «згори». Ми маємо розуміти, що запити відрізняються в залежності від регіону та навіть окремого району міста, тому політика щодо базової мережи закладів культури має включати постійну аналітику, моніторинг та

прийняття рішень з огляду на попит, культурний код та культурний розріз кожної окремої території.

Залучення молоді на всіх рівнях

Сучасні світові та вітчизняні практики вже доказали, що залучення молоді до процесів управління базової мережи закладів культури є ефективним механізмом для перетворення останніх на об'єкти попиту з боку громадськості. Залучення молодих режисерів до створення репертуарів театрів та управління творчою складовою останніх змінює рівень попиту, залучаючи все більше і більше відвідувачів до закладів культури. Ми вбачаємо, що залучення молоді до процесів прийняття рішень щодо організації масових заходів типу Дня міста також зможе позитивно вплинути на кількість зацікавлених у відвідуванні осіб та якість самих заходів. Варто зазначити, що державна та місцева політика має орієнтуватись на потреби молоді, оскільки саме вона є основним споживачем культурних продуктів. До того ж, культура є фундаментом для розвитку та освіти молоді, що впливає на рівень культури держави в цілому, оскільки зростаючи, молоді люди частіше за все зберігають смаки та потяг до певних культурних продуктів у більш старшому віці. Створення механізмів формування культурного шару є обов'язком держави, а наповнення механізмів сенсами - прерогатива молоді, оскільки вона є більш чутливою до змін у світовій культурі в цілому та інтуїтивно відкритою до розуміння локального культурного бекграунду.

Мінімізація втручання

Створення умов та механізмів для розвитку культури є обов'язком держави та органів місцевого самоврядування. Але це не означає необхідність застосування імперативних методів. Навпаки, навіть у створенні умов та механізмів диспозитивні методи управління є обов'язковими. Тобто, ми маємо на увазі вивчення потреб культурних операторів, громадського сектору, який спеціалізується на розвитку

сфери, представників та фахівців сфери для надання тих умов та можливостей, які вплинуть на розвиток культури та креативу.

Культура розвивається самостійно. Вона є індикатором, лакмусовим папіром стану сучасного суспільства. Застосовуючи імперативні методи управління в сфері, ми, з одного боку, надаємо можливості для появи контркультури, що є непоганим стимулом для розвитку. Але з іншого боку, ми створюємо складнощі для роботи для тих суб'єктів,

котрі хочуть, але не можуть подолати перешкоди, які стають на шляху у незалежних діячів культури в разі застосування імперативу з боку держави. Це призводить до відтоку талантів до інших країн, де незалежність культури є пріоритетом.

Це стосується і фондів, і державної підтримки. Оголошуючи конкурси і надаючи грантові можливості, держава має обов'язково вивчати актуальний стан сфери, аналізувати, та лише на основі отриманих даних надавати можливості, з огляду на потреби як в розрізі всієї держави, так і в розрізі окремих регіонів. Так, ми наголошуємо, що Український культурний фонд у майбутньому також має бути зорієнтований на потреби регіонів, оголошуючи такі конкурси, що будуть корисні для окремих територій з огляду на самоідентифікацію. І не лише підтримувати за допомогою грантових коштів, а допомагати врегульовувати питання на місцевому рівні, оскільки наявність грантових коштів не гарантує простоту в реалізації через передумови, які створюють органи місцевого самоврядування.

Тут також маємо зазначити, що підтримка союзів митців з боку держави - це, звичайно, велика можливість для молодих митців знайти підтримку через такі союзи. Але на практиці, ми маємо заангажованість в структурах, що викликає лише небажання серед молодих митців співпрацювати з державними структурами. У той же час, вони не завжди можуть пройти через переопони, які створюють такі союзи, та досягнути визнання не тільки серед невеличкої аудиторії, а і серед широкого загалу. Це знову-таки впливає на відтік талантів із України у пошуках незаангажованості, незалежності та визнання.

Освіта для керівників та працівників закладів культури

Питання освіти є міжсекторальним. Стрімкий розвиток неформальної освіти сигналізує, що вітчизняна система має перепрофілюватись на надання актуальних знань за короткі строки для отримання навичок у професії. Також треба зазначити, що безперервне навчання поступово цікавить все більше людей. Отже, ми стоїмо на порозі глобальних змін у системі освіти. Але окремо маємо зазначити про освіту для менеджерів культури. Наразі все більше і більше проєктів, які створюють незалежні культурні оператори, спрямовані на освіту саме цієї категорії осіб. Актуальні знання, моніторинг сучасних трендів, вивчення запитів аудиторії - все це допомагає їм створити якісний продукт. Але ці знання не отримують працівники державних та комунальних закладів культури. За законом України «Про культуру» керівники державних та комунальних закладів, як зазначається, мають

отримати вищу освіту та працювати у сфері культури не менше трьох років. Але саме культурні та креативні індустрії є більш динамічними у наш час. Тому необхідно встановлювати обов'язкову вимогу до постійного оновлення знань не тільки керівного складу, а і рядових працівників закладів. У синергії з гендерно орієнтованим бюджетуванням та демократизації сфери це стане основою для швидкого перетворення базової мережи закладів культури на магніти для населення, оскільки безпосередньо працівники закладів будуть розуміти запити часу. До того ж, це допоможе більшості закладів на самоокупованість, оскільки актуальні знання проєктного менеджменту у сфері культури зможуть сформулювати розуміння всіх можливостей, у тому числі для матеріального розвитку закладів, які надає сфера культурних та креативних індустрій.

Інклюзивність та доступність

Ми маємо розглянути цей пункт одразу для зміни двох парадигм.

По-перше, інклюзивність освіти та участі людей з інвалідністю у сфері культури має бути пріоритетом. Наразі зараз дуже популярні так звані інклюзивні проєкти, які мають на меті створення театральних труп, музикальних колективів, організацію виставок робіт людей з інвалідністю. Але такі проєкти можна назвати інклюзивними лише умовно. Інклюзія передбачає включення, а не виключення людей з інвалідністю у окремі гуртки чи об'єднання. До того ж, якщо ми візьмемо статистику, то побачимо, що люди з інвалідністю не обирають заклади мистецької освіти, що є великим упущенням, оскільки таланти можуть бути серед кожного, а навчання разом із всіма представниками громади дозволить включити людей з інвалідністю у процес.

Але саме тут варто наголосити, що перша парадигма існує у тісному взаємозв'язку із другою, а саме недоступність закладів культури та мистецької освіти для людей з інвалідністю. Звичайно ми бачимо, що органи місцевого самоврядування намагаються вирішити це питання за допомогою, наприклад, пандусів, але відсутність пандусів - це не єдина проблема для людей з інвалідністю, оскільки не вирішує проблеми всіх бо інвалідність може бути різною. Ми маємо враховувати потреби кожного, оскільки саме культура найбільш відкрита до інклюзії всіх представників населення. Тому пропонуємо надати можливості органам місцевого самоврядування на місцях створити робочі групи по розробці проєктів реновацій і реконструкцій закладів культури та закладів мистецької освіти, залучивши незалежних архітекторів та спеціалістів сфери, а також фахівців із роботи із вразливими групами. А також пропонуємо створити

програму підтримки з боку держави щодо втілення цих проєктів у життя.

Орієнтація на креативні міста

Сучасні дослідники зазначають, що стрімкий економічний розвиток можливий лише в містах, де існує креативний клас, тобто діячі культурних та креативних індустрій. Але неможливо штучно наповнити міста представниками сфери. Ще важче втримати тих креаторів, хто все ж таки живе та працює у місті. Ми бачимо стрімкий відтік талантів із українських міст. Це стається саме тому, що органи місцевого самоврядування не зорієнтовані на створення умов для комфортного життя креаторів. У той же час, у світовій практиці існує як теоретична, так і практична база, використання якої зможе допомогти зрозуміти, які дії мають бути з боку держави та органів місцевого самоврядування для переходу міст в ранг креативних. Необхідно вивчати світовий досвід, мати на увазі напрацювання та залучати іноземні інвестиції для перетворення старих просторів (наприклад, покинутих індустріальних будівель) на нові креативні осередки, музеї сучасного мистецтва, хаби та інші креативні простори. Також хочемо наголосити, що міста вже зараз мають

розробляти план дій щодо джентрифікації старих районів та покращення умов, що можливо також як за державної підтримки, так і за рахунок інозменого капіталу.

Отже, підсумовуючи зазначені пункти, держава та органи місцевого самоврядування мають розпочати глибинну аналітику сфери культурних та креативних індустрій, зрозуміти культурний код нації, культурний код міст, районів та районів у містах і, при провадженні політики в сфері культури та креативу, враховувати ці фактори, створювати умови для розвитку, відмовитись від імперативних методів управління та зорієнтуватись на перехід до креативних міст.

Мультикультурність

Розвиток мультикультурності як поняття, буде ініціювати розвиток інклюзивності та толерантності суспільства. Запровадження в школах курсу по мультикультурності як інструменту для донесення до дітей питання різноманітності та культурної самобутності дозволить виховати свідоме та недискримінаційне суспільство. Глобалізаційний фактор мультикультурності має на увазі толерантність суспільства

“вдома”, а також будучи гостями країн. Культурна демократія повинна існувати на рівні Міністерств закордонних справ країн, а також на рівні “інституція-діаспора”. Також є необхідним промо української культури за кордоном задля підвищення обізнаності про український етнос за межами країни.